

DE VI VOCABULORUM

PROPOSITIO. *Vocabula sub duplice respectu spectari possunt, et prout sunt instrumenta magisterii, et prout phantasmatum vices gerunt.*

Hoc duplex officium vocabulorum patet experientia. Constat enim homines ope vocabulorum, cum praesertim haec ordinata serie sive oratione continentur, suas cognitiones aliis communicare, aliosque erudire. Constat rursus quod frequenter phantasmatum, quibus utimur cum cogitamus, sunt repraesentationes eorum vocabulorum quae res cogitatas significant. Eadem experientia constat non tantum vocabula audita, sed etiam scripta, ac praeterea alia analogia signa ut sunt gestus, pictura et huiusmodi, iisdem muneribus fungi posse, at nihilominus vocabula audita praestare ceteris signis pro munere magisterii. De his ergo tantum loquemur speciatim, tum quia manifestum est non plura esse tribuenda ceteris quam his, et negandum esse ceteris quod his negandum esse constabit, tum quia traditionales de vocabulis auditis, sive viva locutione speciatim loquuntur. Definiendum ergo est quid et quomodo vocabula sub utroque respectu spectata conferant ad gignendas in mente nostra cognitiones sive ideas.

SECTIO I.^a

DE VOCABULIS UT SUNT INSTRUMENTA MAGISTERII.

PRINCIPIUM. *Vocabula sunt signa arbitraria.*

Vocabula sunt aliquid absolutum prout sunt sonus articulatus; sunt vero aliquid relativum prout sunt signa. Sunt autem signa arbitraria. Etenim licet ex ipsa naturae insti-

tutione sit ut vocabulis conceptus nostros significemus, et idcirco ut vocabula sint signa, haec tamen naturae ordinatio nec determinat ipsa vocabula, neque cuiusque vocabuli significationem; neque enim in ullo vocabulo est naturalis relatio ad hoc vel illud p[re]a[re] aliis significandum, sed id natura permittit liberae alicui rationi, quae sive Dei, sive hominum sit, modo nihil refert. Pendet ergo ab arbitrio aliquius rationis determinare hoc vocabulum potius quam illud, et huius vocabuli potius hanc quam illam significationem. Id vero est vocabula esse signa arbitraria.

PROPOSITIO I. *Nequit mens vi vocabuli cogitare id quod vocabulum ab aliis prolatum significat, nisi praeeexistat in mente tum conceptus rei significatae, tum notio connectionis inter eam rem et vocabulum.*

Id ratione et experientia liquet. Ratione, nam ut apprehendatur significatio vocabuli, necesse est ut apprehendatur vocabulum sub ratione talis signi. Ad hoc porro requiritur ut apprehendatur relative non tantum in genere, sed determinate ad illud obiectum cuius est signum. Hoc autem fieri nequit nisi iam cognoscatur esse ex usu libero connexionum illud vocabulum cum eo obiecto significando, nam in ipso vocabulo id videri nequit. Si vero iam illud cognoscitur, habetur iam in mente et conceptus rei, et notio connectionis inter rem et vocabulum. Liquet experientia. Nam 1° cum vocabula audimus quae scimus significare aliquid, si tamen nondum teneamus ideam illius rei quam significant, per auditionem vocabuli eam notitiam non acquirimus. Sic qui caret idea oxygenii audiens hoc vocabulum non eam profecto acquirit. 2° Cum vocabula audimus quae res quidem significant quas iam novimus, sed ignoramus quibus rebus significandis ea vocabula adhibentur, percipimus nihil praeter sonum. Sic qui audit alium loquentem linguam quam ipse non calleat. 3° Experientia constat quod vocabulorum significationem discimus vel per alia vocabula aut signa arbitraria quorum significationem iam tenemus, vel per aliqua signa naturalia, quae dirigant mentis attentionem ad obiectum per illud significatum, vel comparando locutiones,

in quibus eadem vox reperitur, cum obiectis earum locutionum quarum iam ideam habemus, ut colligamus quodnam sit illud quod ea voce significatur (Conf. S. Augustinum De Magistro. Cap. 10).

Coroll. 1.^m Vocabula non eo spectant ut ideas rerum quas significant gignant in mente. Ratio est quia eas ideas iam supponunt.

PROPOSITIO II. *Vocabula eo spectant ut mentem audiens excitant ad eas ideas eoque ordine recogitandas quas et quo ordine vocabula ipsa significant, ut ex collatione earum idearum, synthesi vel analysi instituta, novas notitias mens audiens sibi comparat.*

Sane vocabula vel gignunt in mente ideas quas significant, vel tantum excitant mentem ad recogitandas eas ideas sive res quas significant. Nihil enim potest esse medium. At qui primum est falsum. Ergo si quid faciunt, eo spectant etc. Et re quidem vera quod per vocabula significatur vel est aliquod factum, vel est doctrina. Iam vero manifestum est quod nova notitia facti menti audiens inditur, quatenus audiens recogitat ideas sive res significatas per vocabula quae proferuntur a narratore, et recogitat eo ordine quo vocabula proferuntur. Recogitans autem eo ordine comparat sibi novam synthesim idearum, qua synthesi continetur nova notitia facti. Cum vero doctrina traditur, locutio magistri initium sumens ab iis ideis per vocabula significandis, quas audiens iam possidet (secus enim non intelligeretur) efficit ut eas ideas discipulus recogitet, sive ad eas reflectat; tum rursus per vocabula quorum discipulus significationem iam tenet, manuducit ad earum idearum comparationem, analysis aut synthesim illam constituendam, quam magister iam mente sua praeconcepit, et locutione sua manifestat. Opus ergo magistri consistit in adiuvanda mente discentis quatenus exhibet illi seriem sive ordinem idearum quas recognoscere debet ut nova notitia efflorescat. Haec autem nova notitia fructus est immediatus et per se recognitionis sive reflexionis discipuli, mediatus autem et per accidens locutionis magistri qui excitavit mentem ad eam reflexionem

(Conf. Henricum Gandavensem in Sum. a. 1. q. 3; et S. Thomam in quaestione *De Magistro*).

PROPOSITIO III. *Vocabula ut possint esse instrumenta magisterii supponunt alias ideas claras in mente audiens, eiusdemque mentis activitatem.*

Quod ideas alias supponant in mente iam demonstratum est. Supponunt vero ideas claras. Idea clara est ea qua obiectum quod percipitur potest distingui ab aliis, ideoque qua percipitur nota aliqua propria obiecti. Hinc plures ideae clarae eae sunt quibus propria singularum obiecta distinguuntur a ceteris. Iam vero supponatur nullas esse in mente ideas claras, sed solummodo obscuras, et proinde obiecta quae percipiuntur non distingui ab invicem. Cum vocabula audiuntur quae iis ideis obscuris respondent, mens percipere non poterit quibus obiectis aut ideis ea reapse respondeant; et idcirco deerit ratio sufficiens cur potius hoc quam illud recogitet auditis vocabulis. Manebit ergo mens in statu priori cognitionis obscurae, nihilque conferent ad eam docendam vocabula. Sane 2° experientia liquet quod cum aliquid novum docere volumus incipimus ab illis ideis excitandis quas clare possideri supponimus ab audiente. Hinc et praecipuum traditur ut definitio, quae est prior discendi modus, fiat per clariora definita; supponit ergo ideas alias claras in mente.

Supponunt praeterea vocabula mentis activitatem. Nam 1° acquisitio primarum idearum debet esse fructus activitatis mentis, quia eae a vocabulis iam supponuntur. Et sane vocabula id tantum conferunt ut excitent mentem ad recogitandum, excitatio vero ad recogitandum supponit vim cogitandi. 2° Si mens non est activa, scientia discipuli esset tantum efficienter a magistro docente, ideoque non esset actus vitalis quia non immanens.

Coroll. 2.^m Magisterium extrinsecum neque ut caussa, neque ut conditio sine qua non est simpliciter necessarium ad cogitandum simpliciter.

PROPOSITIO IV. *Existens in mente idea confusa evadere nequit distincta ex eo tantum quod audiuntur vocabula quae ideam distinctam exhibent.*

Etenim haec vocabula audita vel excitant in mente alias ideas claras e quibus compositis idea eius rei distincta resultat, simulque excitatur mens ad eas ideas claras simul comparandas; vel nullas ideas claras excitant, aut excitant tantum priorem ideam confusam: si hoc tertium, mens proficit nihil: si secundum, vocabula nihil praestant ex theoremate praecedente; si primum tum non ex eo tantum quod audiuntur vocabula, sed ex eo quoque quod ideae clarae iam sunt in mente fit ut notitia distincta obtineatur.

PROPOSITIO V. Magisterium extrinsecum per verba est valde utile ad plurimas notitias acquirendas.

Sane ut mens actu acquirat notitias mediatas et minus obvias, oportet ut 1º reflectat supra notitias primas immediatas: et 2º ut reflectendo eum servet ordinem cogitationum qui ad veritatem percipiendam conductit. Atqui 1º locutio externa excitat mentem ad reflectendum, et valde excitat, quia distincte proponens ideas recogitandas iuvat summopere reflexionem. 2º Locutio externa docentis exhibens iam in se ordinem illum quem sequi oportet ut veritatis cognitio obtineatur iuvat quam maxime mentem discentis ad eundem ordinem persequendum.

PROPOSITIO VI. Magisterium extrinsecum neque ut causa neque ut conditio sine qua non est simpliciter necessarium rationi viribus suis naturalibus instructae sive ad acquirendas notitias metaphysicas easque distinctas, sive ad acquirendam notitiam distinctam existentis Dei, spiritus et immortalitatis animae, sive tandem ad acquirendas notitias distinctas ordinis moralis.

Medium simpliciter necessarium dicitur illud sine quo impossibile est finem obtainere; medium secundum quid necessarium vel moraliter necessarium est illud sine quo difficile est finem obtainere. Magisterium extrinsecum potest defendi simpliciter necessarium vel ad modum causae quatenus verba prolata et audita compleant intrinsece activitatem mentis audientis, vel ad modum conditionis extrinsecæ sine qua licet mens activitate sua gaudeat, pervenire nunquam possit ad actum cognitionis. Porro loquimur

de ratione in ordine naturali cui nihil desit ex mediis quae natura suppeditat, habeat proinde sensitivas vires bene dispositas quibus obiecta sensibilia percipiat. His praemissis en ratio propositionis. Posita sensatione mens potest notitiam rerum existentium, et plures ideas universales metaphysicas sibi comparare ut probavimus § 1º: potest autem has notitias non quomodocumque tantum, sed claras obtainere, quia cum obiecta a quibus determinatur cognitio sint distincta alia ab aliis, possunt quoque distincte percipi et invicem comparari, atque ita ideae clarae esse possunt. Iam vero ut his ideis habitis mens ceteras notitias distinctas acquirat, praeter praesentiam realem obiectorum sensibilium et activitatem intellectus qua potest abstrahere, instituere analysim et synthesis idearum, eas comparare ac ratiocinari, nihil aliud requiritur quam quod actu excitetur intellectus ad exequendas has operationes, nempe abstractionis, analysis vel synthesis h. e. quod dici solet, excitetur ad reflectendum super ideas aut obiecta iam cognita. Ratio est quia hac excitatione posita cum illis primis duobus elementis habetur ratio sufficiens ceterarum omnium notitiarum: et sane locutio externa non est nisi quaedam specialis excitatio intellectus ad utendum illis duobus elementis. Atqui duo prima elementa naturaliter insunt cuicunque rationi; quoad tertium mens excitari potest alio modo praeter locutionem extrinsecus auditam; ergo haec non est simpliciter necessaria. *Prob. min.* Inest menti naturale desiderium sciendi et inquirendi rationes cur res sint, cuius desiderii executionem voluntas potest imperare. Mens autem per sensationem necessario determinatur ad cognitionem plurium obiectorum, et ad ideas universales exhibentes eorum essentias, quae tamen notitia est imperfecta. Iam vero posita hac incompleta notitia, atque illo naturali desiderio, iam adest ratio cur fieri possit ut voluntas excitet mentem ad reflectendum accuratius supra ea quae cognoscit, ut illi naturali desiderio fiat satis. Hoc autem facilius evenire potest, si menti occurrat aliquid insolitum, et quod a notitiis praecedentibus abhorreat. Incepta vero aliquando reflexione potest eodem

modo mens pergere initium ducendo ab iis quae iam distincte cognoscit, dummodo voluntas efficax sit in cogendo intellectu ad subeundum laborem reflexionis, quod quidem naturae ipsius non est impossibile. Ergo.

PROPOSITIO VII. *Nihilominus pro veritatibus penitioribus, totaque serie veritatum, quas genus humanum possidet, certe assequendis, magisterium extrinsecum necessitate quadam morali necessarium esse dicendum est.*

Patet id ex pluribus magnisque difficultatibus quibus intellectus sibi relictus premeretur in investigatione veritatis. Sane 1º cum homo sensibilibus primum et maxime percellatur, sensibilia primum appetit, eiusque voluntas vehementer trahitur ad sensibilia bona: quando ergo sibi relictus est homo, maxime difficile est ut voluntas retrahat mentem a consideratione sensibilium ad considerationes abstractas, quae pro iis veritatibus cognoscendis sunt necessariae. 2º Reflexione etiam adhibita, quoniam una est via veritatis, multiplex vero erroris, difficile admodum est ut homo sibi relictus eam semper ingrediatur viam quae ad veritatem dicit, multoque magis difficile ut eam statim inveniat; hinc maxima probabilitas errorum et obscuritatis. 3º Continuatum reflexionis opus etiam sub duce monstrante viam laboriosum est, multo ergo magis cum per se homo illud exequi debeat. Pessimus vero hic labor difficultem facit longam veritatis investigationem, quae tamen necessaria foret. 4º Tandem brevitas quoque temporis quod investigationi veritatum impendi potest, tot veritatum assecutioni maxime adversatur.

SECTIO II.^a

DE VOCABULIS UT PHANTASMATUM VICES GERUNT.

PROPOSITIO VIII. *Vocabula sunt phantasmata libere assumpta.*

Etenim vocabula vices gerunt phantasmatum, quia sunt signa obiectorum, quibus significandis adhibentur. Atqui vocabula sunt signa arbitraria sive libera assumpta, ergo sunt phantasmata quoque libere assumpta. E contrario phantasmata quae per sensus immediate accipimus exhibent naturaliter eas res, quas ab iis phantasmatis determinatus intellectus cogitat. Cogitat autem intellectus essentias quas phantasmata exhibent, non quia accipit phantasmata ut signa rerum quibuscum phantasmata comparet, sed quia res ipsae per phantasmata praesentes fiunt.

PROPOSITIO IX. *Phantasmata haec cum assumuntur, supponunt iam ideas easque claras in mente, atque in phantasia phantasmata naturalia.*

Ut enim assumantur debent apprehendi ut signa, ut autem apprehendantur ut signa debent existere in mente conceptus earum rerum quibus significandis adhibentur. Item debent existere ideae clarae ut possint componi singula signa cum singulis rebus. Porro ideae supponunt phantasmata; haec autem non possunt esse libera, esset enim processus in infinitum; ergo.

Coroll. 3.^m Ergo vocabula neque ut phantasmata sunt necessaria simpliciter ad cogitandum.

PROPOSITIO X. *Vocabula sunt phantasmata maxime utilia.*

Sane 1º maxima est multiplicitas et varietas vocabulorum; unde cum requirantur phantasmata pro omnibus ideis, possunt vocabula propria singulis ideis aptari; atque ita fieri potest ut distinctis existentibus phantasmatis pro omnibus

rebus, maneant quoque semper in mente ideae rerum distinctiae ab invicem. Id autem ceteras operationes mentis maxime iuvat: cum enim ideae distinctiae inter se sint, promptius analysis et synthesis perficiuntur, et ita rerum essentiae investigantur. 2º Vocabula eo quod signa sunt arbitraria nulli concreto sensibili obiecto sunt alligata; ex eo autem quod sunt simplices soni recedunt ab ea materialitate quae ceteris phantasmatis naturalibus aliorum sensuum plus minus competit: hinc et pro rebus spiritualibus atque abstractis tum significandis, tum cogitandis facile adhiberi possunt, et cum adhibentur mens facilius avocatur a consideratione rerum sensibilium quae impedire posset considerationem rerum spiritualium abstractarum. Ergo.

PROPOSITIO XI. Vocabula audita non sunt phantasmata simpliciter necessaria ad cogitandum etiam distincte tum res metaphysicas, tum quae ad Deum animamque spectant, tum res morales.

Dicimus vocabula audita, quia quaestio omnis cum Traditionalibus est de necessitate vocabulorum quae audita sint, h. e. accepta ab alio loquente, nam solummodo ex eorum necessitate pendet necessitas magisterii externi.

Ita autem propositionem probamus. 1º Suppetunt menti naturalia phantasmata rerum physicarum, ex quibus conceptus universales harum rerum determinari possunt. 2º Inest phantasiae vis dividendi et componendi prima phantasma et nova effingendi, ut experientia liquet. 3º Inter phantasmata quae naturaliter phantasiae insunt locum habent quoque phantasmata sonorum, et vocabulorum quae quis proferre potest. Id patet quia et sonos audit, atque sonos articulatos edere potest homo qui sit instructus omnibus suis sensibus. 4º Propter subordinationem phantasiae ad voluntatem potest phantasia ex imperio voluntatis et intellectus directione phantasma nova ludere, quae cogitationi intellectus sint magis opportuna. 5º Hinc potest voluntas ex phantasmatis existentibus sive primis, sive elaboratis a phantasia determinare quaedam quae ceteris ideis vel obiectis sint magis alligata. Potest proinde adhibere etiam phan-

tasmata sonorum sive vocabulorum, quae non ab aliis accepit, sed per se usurpaverit: sicut potest et phantasmata figurarum. 6º Tandem advertendum est quod non est necesse ut phantasmata exhibeant proprie res cogitandas, sed sufficit quaedam analogia: imo sufficit libera connexio significationis instituta a voluntate, ut liquet in omnibus vocabulis quibus utimur. Iam vero his positis consequitur necessaria non esse vocabula audita tanquam phantasmata ad supradicta distincte cogitanda. Ratio est quia quod menti praestarent vocabula audita, id alia phantasmata praestare possunt.

Quaeres: quomodo mens per se possit suis ideis phantasmata singula aptare: nam vel iam habet ideas distinctas, et tunc non sunt necessaria nova phantasmata, vel non habet ideas distinctas, et tunc nequit eis propria phantasmata aptare.

Resp. Mens per se id posset eo modo quo etiamnum sermone utens potest. Sane mens ideas distinctas inter se, sive claras earum rerum quas per sensus percipit, obtinet ope diversorum phantasmatum, quae res ipsas inter se distinctas exhibent: ideas autem claras earum rerum quas per sensus non percipit, obtinet primum ope phantasmatum earum rerum sensibilium a quibus manuducitur ad cognitionem suprasensibilium; his vero ideis deinceps, ut facilius distinctae maneant, nova phantasmata magis distincta ac libere assumpta aptare potest, iisque deinceps uti cum rursus operatur circa obiecta earum idearum. Idem enim et nunc contingit, nam ideas alligatas phantasmatis vocum saltem primitivas ope naturalium phantasmatum acquisivimus.